

מיוסד על "כי קרוב אליך"

הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפוך ובלבבך לעשותו" מופיע בעמוד השער של ספר התניא. התורה מדברת גם על דורנו, שבו העולם מלא וגדוש בכל הרע, הגס והמשוקץ, וכל זה נמצא לנגד העיניים וקשה לברוח מהבלי העולם ומפיתוייו, אם כן, כיצד אפשר לומר שעבודת ה' היא "דבר קרוב מאוד"?

קרוב אלינו - היתכן?

הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפוך ובלבבך לעשותו"⁹² מופיע בעמוד השער של ספר התניא, ובו כותב אדמו"ר הזקן שמטרתו של ספר התניא היא לעסוק בשאלה: כיצד יתכן שעבודת ה' היא 'קרובה מאוד' אל האדם? ובפרט כשהוא נדרש לעשותה לא רק בחיצוניות, אלא היא אמורה לחדור אל תוך האדם - "בפוך ובלבבך לעשותו"!

השאלה מודגשת במיוחד אודות ה"בלבבך", שהרי אין זה קל לשנות את הלב, ואיך ניתן לומר על הלב שהדברים התלויים בו - קרובים להשגה ולביצוע? ואפילו נניח שהדבר אפשרי במחשבה דיבור ומעשה, איך אפשר להתבטא על עבודה כזו בביטוי "קרוב" ועוד "מאוד"?

92 דברים, ל', י"ד. פסוק זה נכתב לקראת סיומה של התורה, בחומש דברים, והוא חלק מתיאורו של משה רבינו את אופן עבודת ה'. בפסוקים הללו אומר משה רבינו לעם ישראל כי עבודת ה' אינה בלתי מושגת ואין היא נמצאת בארץ רחוקה: "לא נפלאה היא ממך, ולא רחוקה היא, לא בשמים היא . . . ולא מעבר לים היא . . ." אלא "כי קרוב אליך הדבר מאוד".

בחיי היום יום, אין עבודת ה' נראית כלל וכלל כ'דבר קרוב', כפי שכל אחד חש זאת יום יום, שעה שעה ורגע רגע - על כל צעד ושעל ישנן ניסיונות. איך יתכן לומר עלינו - אנשים שמתמודדים עם ניסיונות אלו - שהדבר קרוב אלינו מאוד?

אדמו"ר הזקן מדגיש וכותב⁹³, שהתורה היא נצחית, ומדברת אל כל הדורות, ולגבי כל הדורות נאמר "כי קרוב אליך הדבר מאוד". אין מדובר רק על דורו של משה - שיתכן ולא הייתה להם בעיה להתמודד עם ניסיונות קשים ומרים, כמו שישנם לאורך כל הדורות - אלא התורה מדברת גם על דורנו, שבו העולם מלא וגדוש בכל הרע, הגס והמשוקץ, וכל זה נמצא לנגד העיניים וקשה לברוח מהבלי העולם ומפיתוייו, אם כן, כיצד אפשר לומר שעבודת ה' הוא דבר קרוב אלינו מאוד?

את התשובה לשאלה זו, אותה מציג אדמו"ר הזקן בדף השער של הספר, הוא מתרץ בפרק י"ז שבספר התניא, שם הוא מסביר כי ה"קרוב אליך" . . ובלבבך" - הכוונה היא לאהבת ה' (הנלמדת מהמילה "ובלבבך"), המביאה לעשיית המצוות, אהבה זו היא דבר "קרוב מאוד ונקל לכל אדם אשר יש לו מוח בקדקודו"⁹⁴. בהמשך הפרקים בספר התניא הוא ממשיך ומבאר שהכוונה היא לאהבה המסותרת בלב כל יהודי, ושבאמצעותה יכול הוא להביא את עצמו לקיום כל המצוות.

לכאורה לא מובן: לשם מה נכתבו באריכות כל הפרקים הראשונים של ספר התניא? הרי אפשר היה לקצר ולהביא תיכף בתחילת הספר את התירוץ לשאלה המופיעה בדף השער. מדוע התירוץ מובא רק בפרק י"ז? לאיזה צורך נכתבה כל ההקדמה? ומדוע ישנו עיסוק בנושאים רבים לפני פרק זה?

אם ננסה לתרץ שתחילה יש צורך לבאר מה היא 'האהבה שבתעלומות מוחו' ומהי 'האהבה המסותרת' - הרי גם זאת היה מספיק לעשות בקיצור נמרץ, ולהתמקד מיד בתשובה לשאלה הפותחת.

באיזה עולם אני חי?

התשובה לכך טמונה בביאור המילה "קרוב". אנו טועים לחשוב שפירושה הוא: בקלות, אין צריך לעבוד, 'זה נמצא אצלי בכיס' וכדומה... אך זו טעות! הרי בפירוש נאמר בתורה שצריכה להיות **עבודת ה'**⁹⁵, ועבודה היא גיעה בגוף ובנפש.

(93) לקוטי תורה, ניצבים, מ"ו, ב'.

(94) תניא, לקוטי אמרים, פרק י"ז.

(95) תניא, אגרת הקודש, סי' י"ב.

במילה "קרוב" הכוונה היא שהדבר נמצא בהישג יד - הוא לא נמצא בעולמות עליונים אלא בעולם שלך, ואתה צריך להושיט ידך או לפשוט רגלך - ולהגיע אליו. על דרך מה שנאמר בעניין ד' אמות של אדם שקונות לו (במקרים מסוימים הנמנים בגמרא ובהלכה)⁹⁶. והטעם לד' אמות דווקא, כי שיערו חכמים שזהו השטח שהאדם מגיע אליו כשפושט ידיו ורגליו. לכן כל מה שנכנס ונמצא בד' אמות אלו הרי זה שלו ובהישג ידו. וכך לענייננו, התורה אומרת שעבודת ה' זה "קרוב" - הכוונה היא שזה בעולם שלך, עליך רק לטרוח ולפרוש ידך ורגלך, כדי להכניס את עצמך בתוך ד' אמות של תורה ועבודת ה'.

אך לפני שאדמו"ר הזקן מבאר איך נמצאת עבודת ה' בהישג יד - כלומר, בעולמו של האדם, הוא מקדים לכך ט"ז פרקים. בפרקים אלו הוא מביא באריכות את תיאור שתי הנפשות - שהן **שני עולמות שונים ורחוקים** זה מזה בתכלית, והוא מתאר זאת באופן ברור ויסודי: איך נראה העולם של הנפש האלוקית, ואיך נראה העולם של הנפש הבהמית - שהוא "להפך ממש"⁹⁷. בלשון זו מדגיש ומבהיר אדמו"ר הזקן ששתי הנפשות אינן נמצאות באותו עולם, אלא כל אחת נמצא במקום שהוא "להפך ממש" ממה שידוע ונראה לנפש השניה.

אם המרחק היה **כמותי**, היה אפשר לגשר ביניהן, משום שאז הן היו באותו עולם והמפריד ביניהן היה רק המרחק. אך הדבר אינו כך: המרחק בין שתי הנפשות הוא **מהותי**, הן הפכים ממש, ואי אפשר לגשר ביניהן. זהו הפירוש של "להפך ממש" - שאינם מתקרבים זה לזה בשום אופן, כמו שני קצוות מנוגדים של מגנט שאי אפשר לחבר אותם זה לזה לעולם.

לאחרי כל הביאור הזה על מיקומם המנוגד של שתי הנפשות, ניתן להבין כיצד עבודת ה' היא דבר "קרוב מאוד". מכיוון שאם האדם נמצא בקוטב של הנפש האלוקית - אזי עבודת ה' היא קרובה מאוד אליו. אך אם הוא נמצא "להפך ממש", בקוטב של הנפש הבהמית - אזי עבודת ה' היא רחוקה ממנו במאוד. כלומר, שאם הוא חש כי עבודת ה' אינה קרובה אצלו, הרי זה משום שהוא חי בעולם אחר, שבו לא קיימים הערכים הללו. כלשון התניא והחסידות - הוא חי כבהמה, שזה עולם מסוג שונה - ההפכי מן העולם של האדם.

הבהמה - רואה רק חומר, וחומר כזה שאפשר ללעוס אותו, או להתחכך בו - זה מה שקיים בעולם שלה. אצל הבהמה הכל נמדד, נקבע ומקבל את הערך שלו, את תשומת הלב, את משיכת הלב ואת ההתעניינות - לפי מידת ההנאה הגשמית שהיא

96 עיין באנציקלופדיה לתלמודית ערך ד' אמות, ובקונטרס עניינה של תורת החסידות.

97 תניא, לקוטי אמרים, פרק ט'.

**הכוונה היא שהדבר נמצא
בהישג יד - הוא לא נמצא
בעולמות עליונים אלא בעולם
שלך, ואתה צריך להושיט יד
או לפשוט רגלך - ולהגיע אליו.
על דרך מה שנאמר בעניין ד'
אמות של אדם שקונות לו**

יכולה להפיק ממנו. האם אפשר לשבת ליד בהמה זו ולקרא לפניה סיפור מתח או להסביר לה איזו תגלית חדשה במדע? זה לא 'מדבר' אליה כלל וכלל - כי זה לא העולם שלה! בעולם שבו היא חיה אין הנאות מסוג כזה, ולא עולה על דעתה שיש אפשרות להנות מכך כלל וכלל!

כשרצה הרה"ח ר' ראובן דונין ע"ה להמחיש את ההבדל התהומי שבין הנפש האלוקית לבהמית, דימה אותן לאב ובן הפוסעים על חוף הים בעת שקיעת השמש.

האב פונה לבנו בהתלהבות ומצביע על הגוונים הנפלאים שבהם צובעת השמש את השמים ואומר: תראה איזה יופי! הילד, מושך את ידו של האב לכיוון ההפוך ואומר: אבל אבא, אני צריך לשירותים... האב עדיין משתפך בהתפעלות: תסתכל על השמים! עוד מעט הכל יעלם, תראה איזה יופי! והילד - אבא, אני מוכרח...

רק להושיט יד ולגעת

לכן אין זה פלא, שאדם שחי כבהמה ישאל "איך יתכן שעבודת ה' קרובה?" - היות שמושגים נעלים אלו לא מצויים בעולם שלו כלל. לכן, כשהוא חפץ לעבוד את ה' הוא נתקל במלחמה עצומה בכל רגע ורגע, בכל מחשבה ומחשבה. על כן מבאר ומבהיר אדמו"ר הזקן שכל זמן שהאדם יישאר בעולם של הבהמה - אין זה קרוב, אלא קשה, מייגע ודורש מאמץ בלתי פוסק (אך יחד עם זאת על האדם לדעת כי גם בעודו שם, בעולם הבהמי, התורה לא פוטרת אותו מעבודת ה').

מה צריך לעשות אדם כדי שעבודת ה' תהיה דבר "קרוב מאוד" אליו? עליו לצאת מן העולם הבהמי ולהיכנס לעולם של בני אדם. להתרחק מעיסוק בחוויות ובהנאות של בהמה ולעבור להנאות של בני אדם. יחד עם זאת, עליו לדעת כי גם בעולמם של בני האדם ישנן רמות ומדרגות רבות, זו למעלה מזו: החל מהנאות של יהודי פשוט ביותר, ועד להנאותיו של 'בינוני' או 'צדיק'...

זו היא העבודה הנדרשת מן האדם - להושיט יד ולהגיע לזה. לצאת מד' אמות של הנאות הבהמה, להושיט את היד לתוך חיי התורה והמצוות ולחוות אותם בצורה

מלאה. זו היא מטרתה של תורת החסידות - להעלות את האדם לעולם של בני האדם ואז יהיה "קרוב הדבר מאוד".

על מנת להשיג מטרה זו יש ללכת בדרכים רבות: בנוסף ללימוד החסידות, יש צורך להשתתף בהתוועדויות חסידים, ובכלל להשתדל להימצא בין חסידים - בין אנשים שהחיים שלהם הם לא מסוג חיי הבהמה. כמו הסיפור אודות ר' יקותיאל ליעפלער, שאדמו"ר הזקן רצה לברכו באריכות ימים ושנים, אך הוא אמר לאדמו"ר הזקן: אם אלו שנים כשל "פניער" (=איכר, בור ובער), שעניניו לא רואות, ואוזניו ולא שומעות אלוקות - אזי איני רוצה חיים כאלו⁹⁸ (ובשפתנו הכוונה היא, שהוא רואה את העולם רק כפי שהבהמה רואה).

במעשיות ואמרות רבות מגדולי החסידים אנו מוצאים דוגמה להנהגתם של אנשים שלא היו קשורים כלל לעולם הבהמי, אלא חיו טפחים רבים מעליו ואף בזו לו.

רבי נטע ממאלעסטירצינע, שהיה מחסידי אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי, הפגין התעלמות מוחלטת מן העולם. פעם אחת כשהלך ברחוב וחשב אודות עניינים נעלים, לא הבחין שהוא הולך היישר לתוך ערימת אשפה שהצטברה בדרך... כשהתעורר משרעפיו הבחין שהוא שקוע עמוק בתוך הסחי והמיאוס ואינו יכול לצאת. מה עשה? הוציא מחיקו "כתב" של מאמר חסידות והתעמק בו בשלווה. כך מצאו אותו תושבי העיירה אשר יצאו לחפש את רבם שנעלם לפתע פתאום...

דוגמאות יש אף מהדורות הקרובים אלינו. הרה"ח ר' יצחק מתמיד, בביקורו הידוע באמריקה, נדהם לגלות שאוכלים בה "בשר ממש בכל יום"⁹⁹! או הרה"ח ר' ניסן נמנוב, הזדעזע בעת שראה שמגישים גלידה כמנה אחרונה בסעודה שבה השתתף. "מאַרְאָזְנֶע? (ברוסית - גלידה) בפירוש לא!" - אמר בתוקף¹⁰⁰.

בשהותי בחצרות קודשנו, התארחתי פעם בליל ראש השנה במקום שבו סעד הרה"ח ר' בערל קסלמן, וראיתי אשר בעת הגשת הגלידה לקינוח הסעודה, הוא פשוט לא מצא לעצמו מקום ליד השולחן. הוא מלמל שוב ושוב - "ראש השנה וגלידה!? ראש השנה וגלידה"...

98 היום יום, ו' חשוון.

99 הובא גם בספר יראת ה' אוצרו, עמ' 191.

100 הובא גם בספר ביאורי הרב ניסן נמנוב על תניא, עמ' קפ"ב.

בשהותי בחצרות קודשנו,
 התארחתי פעם בליל ראש
 השנה במקום שבו סעד הרה"ח
 ר' בערל קסלמן, וראיתי אשר
 בעת הגשת הגלידה לקינוח
 הסעודה, הוא פשוט לא מצא
 לעצמו מקום ליד השולחן.
 הוא מלמל שוב ושוב - "ראש
 השנה וגלידה?! ראש השנה
 וגלידה"...

להיות קרובים אל השמים

ניתן למצוא מקורות רבים בתורה,
 בחז"ל ובחסידות, העוסקים ברעיון זה
 של "כי קרוב אליך" - התרחקות מהעולם
 הבהמי והתקרבות אל עולם נעלה יותר.
 כגון: נאמר בראש פרשת האזינו "האזינו
 השמים . . . ותשמע הארץ"¹⁰¹. מאזינים -
 למישהו הנמצא בקרבת מקום, שומעים
 - קול המגיע מרחוק. לכן נאמר האזינו
 השמים - יהודי צריך להיות קרוב במהותו
 לשמים - לרוחניות, ורחוק במהותו מן
 הארץ - הארציות והבהמיות¹⁰².

כן מבואר בחסידות כי עשרת הסוגים
 הקיימים בבני ישראל, מ"ראשיכם
 שבטיכם" ועד "חוטב עציך ושואב מימך"¹⁰³

- קיימים אצל כל אחד ואחד בעבודתו את ה'. התחלת העבודה היא להיות "שואב
 מימך" - להוציא את המים המצמיחים כל מיני תענוג לענייני העולם¹⁰⁴.

זהו גם המסר העולה מן הנאמר בהגדה של פסח: "בכל דור ודור חייב אדם
 לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". פירוש המושג מצרים¹⁰⁵,
 הוא מלשון מיצר, שמשמעותו צרות שדה הראיה של הנשמה, באופן שרואה רק את
 העולם הגשמי נטו.

באופן זה מבאר¹⁰⁶ הרבי מלך המשיח את המושג גלות - שהוא למעשה גאולה
 רק שחסרה בו האות א', ופירושו שרואים רק את העולם, בלי אלופו של עולם - ה'.

(101) דברים, ל"א, א'.

(102) לקוטי שיחות, חלק ב', עמ' 415 ואילך.

(103) דברים, כ"ט, ט"ז.

(104) היום יום, י"ט אלול.

(105) עיין תורה אור, פר' בשלח, ס"ד, א.

(106) התועודיות תשנ"א, חלק ג', עמ' 177.

מקודשת ואסורה

לאור הנאמר, תפקידו של היהודי בעולם הוא לא רק להתעלות ולהתקרב אל ה', אלא לקחת עימו את העולם ולרומם אותו יחד עימו אל האלוקות. כפי שמומחש בסיפור החסידי, המספר על שלושה אנשים שהיו כלואים בבור חשוך. אחד מהם שהיה פתי ובער, לא הסתדר עם כלי האוכל שהשובים שלשלו אל הבור, ואשר הוחלפו מידי יום כדי להגדיל את הבלבול וחסור הישע שלו. השני היה מנסה להסביר ולסייע לו כמידת האפשר, והשלישי, שהיה הפיקח מכולם, היה יושב ובוהה. מדוע אינך עוזר לי? שאל השני את השלישי, ענה השלישי: אני מנסה לטכס עצה איך לפתוח פתח בתקרת הבור כדי שייכנס אור, ואז יראה הפתי בבירור מה הגישו לו ולא יזדקק לעזרתנו...

בדומה לאותו פיקח, כל הביאורים החסידיים שהובאו לעיל בקצרה, ועוד ביאורים רבים אחרים, מנסים לפרוץ את חומת הבהמיות, ולשפוך אור על הסוגיה המדוברת בכדי להראות לנו את המקום האמיתי שאליו אנו צריכים לשאוף.

זו היא גם המשמעות הפנימית של הסבר התוספות בתחילת מסכת קידושין¹⁰⁷ בביאור דברי החתן לכלה מתחת לחופה "הרי את מקודשת לי": שכדי שתהיי לי או בגלל שאת לי - הרי את מקודשת, שפירושו - **אסורה על כל העולם**.

במשמעות הנרחבת, שבה הקדוש ברוך הוא **מקדש** את עמו¹⁰⁸, המשמעות היא: שכדי להיות **מקודש ומוקדש** רק לה' - אתה צריך **שלא תהיה לך שייכות לעולם**. זו היא מטרתה של עבודת ה', על פי הדרכתו של ספר התניא, המבאר את "כי קרוב אליך" - להחדיר למוח וללב שעולם הבהמות אינו מתאים לי כלל וכלל!

כפי אשר מדריך אדמו"ר הרש"ב כיצד להתמודד עם פיתויי היצר¹⁰⁹ - אין להתווכח עם היצר האם הפיתויים הם נכונים או לא, או מה הם יגרמו, אלא יש לומר לו: דע לך, שאין אלו התאוות המתאימות לי! זה לא העולם שלי! נקודה.

זו משמעות הברכה שחסידים היו מתברכים "מ'זאל זוכה זיין ארויף גיין אויף דעם רבי'נס וואגען" - שנזכה לעלות לעגלה של הרבי. כלומר, לנסוע בעגלה המרוממת מעל העולם - כמו עגלתו של הרבי, ולא בעגלה השקועה בבוץ של העולם...

107 קידושין, ב. ב. - ד"ה "דאסר לה".

108 עיין תניא, לקוטי אמרים, פרק מ"ו.

109 קונטרס ומעין, מאמר א', ע' 62 ואילך.

נשיאת ראש חסידית מלידה

השגת דרגה זו של קרבת אלוקים, יכולה להיות בעזרת הנהגות חסידיות רבות המכוונות לרומם את האדם מעל העולם הבהמי. כמו לדוגמא, ההנהגה של התבוננות בתפילה, או בכלל כל התבוננות המרוממת את האדם. כמו כן הנסיעה אל הרבי מה"מ - ששם מתרוממים מעל העולם השפל, ועל ידי ההתקשרות לרבי מה"מ ומילוי הוראותיו.

דרך זו נלמדת מפירוש הפסוקים "כי תשא את ראש בני ישראל"¹¹⁰ או "נשא את ראש"¹¹¹. תורת החסידות מבארת כי הנשיא מכונה בשם זה משום שהוא מנושא ומרומם מן החיים הבהמיים¹¹². כפי שאנו אומרים בתפילה¹¹³ "המתנשא מימות עולם" שפירוש המילים הוא: הקדוש ברוך הוא מרומם מעל שבעת ימות בריאת העולם המקבילים לשבע המידות - שהן החיות וההוויה של כל מציאות הבריאה¹¹⁴, ואף שהבורא נמצא בהם ומחיה אותם הרי הוא מנושא מהם¹¹⁵, וצדיקים דומים לבוראם¹¹⁶.

לכן מורה הרבי מה"מ להקפיד על כך שילדים לא יראו גם בקטנותם דברים טמאים¹¹⁷ - כדי שהעולם שהם פוגשים לראשונה לא יהיה עולם ירוד ושפל; הרבי מה"מ מבקש לדאוג שהציורים שסובבים אותם וכל השירים ששרים להם יהיו ענייני קודש; הרבי מה"מ דורש שמסגרות החינוך יהיו כאלו שהם על טהרת הקודש¹¹⁸, ואף שלא ילמדו שם 'לימודי חול' גם אם הם נושאים שאין בהם איסור - כל זאת בכדי שראשית גדילתו של הילד תהיה בעולם שהרמה שלו קדושה ונעלית יותר¹¹⁹.

בעצם, הצבת הילד במעמד של קדושה נעשית עוד לפני היוולדו. בתניא פרק ב' מבואר שישנו עניין שנקרא 'קידוש ההורים' - כדי להמשיך לבוש קדוש לנשמת

(110) שמות, ל', י"ב.

(111) במדבר, ד', ב' ו"ב.

(112) התוועדויות תשנ"ב, חלק ב', עמ' 345.

(113) ברכות קריאת שמע.

(114) תורה אור, משפטים, ע"ט, ב, ועוד.

(115) תניא, אגרת הקודש, סימן ו'.

(116) רות רבה, פ"ד.

(117) התוועדויות תשד"מ, חלק א', עמ' 487 ואילך.

(118) תורת מנחם-התוועדויות, תשי"ד, עמ' 289 ואילך. וראה גם ריבוי שיחות ומכתבים בספר 'אגרת החינוך'.

(119) ראה לקוטי שיחות, חלק ב' לה"ק, עמ' 37. ועוד.

בנם. ומהי מהותו של הלבוש הזה? ישנם כמה ביאורים על כך¹²⁰, והקו המאחד את כולם הוא שהעולם שבו הנשמה עטופה ולבושה, יהיה בעל רמה גבוהה וקדושה יותר. כפי שכתוב שם בתניא: "כל המצוות שעושה, הכל על ידי אותו הלבוש, ואפילו השפע שנותנים לו מן השמים, הכל על ידי לבוש זה"¹²¹. כלומר, את רמתו הרוחנית של עולם זה קובעים ההורים: אם יחיה בעולם מרומם יותר - הרי המצוות שעושה וההשפעות שניתנות כל הזמן מלמעלה יהיו כולם ברמה של "קרוב אליך", ואם לאו - הרי הוא חי בעולם הפכי ממש. ב'עולם הזה' שלו יש אמנם מצוות, והוא אף מקיים אותן, אך מתוך קושי ומלחמה תמידית. הוא מקבל מלמעלה השפעות, ואף השפעות רבות, אך הן נשארות בעולם שלהן - ואינן מגיעות ומדברות אליו, כי אין לו חיבור אליהם. הוא מחובר לערוץ אחר, ולא סתם אחר אלא הפכי ממש, כגון: מניות, רכב יוקרתי, גלישה באינטרנט, ריהוט וביגוד ממותגים, ומי יודע מה עוד...

בגמרא¹²² נאמר "שכך אומנותו של יצר הרע היום אומר לו "עשה כך" עד שאומר לו: "לך ועבוד עבודה זרה". נשאלת על כך השאלה: וכי איך יתכן שמ'עשה כך" ועוד "עשה כך" - יגיע האדם לעבודה זרה? אלא, מבואר בתורת החסידות¹²³ שמדובר בעבודה שהיא **זרה ליהודי**. מטרתו של היצר להביא את היהודי לעולם שזר לו לגמרי, וזאת הוא עושה על ידי שאומר לו היום "עשה כך" - מלשון כפיה, תכפה את עצמך לעשות ("עשה") מצוות, ובזה הוא משדר לו, חלילה, שבעצם אין תפקידו בעולם לקיים את רצון ה', אלא העולם שלו הוא אחר, זר.

לא לשקוע בבוץ של המותר המיותר

לכן מדגישים כל כך בתורת החסידות¹²⁴ את החשיבות של קיום ציווי חז"ל: "קדש עצמך במותר לך"¹²⁵ - כי מן ההיתר בא אל האיסור. אם ישקיע עצמו בענייני העולם אף שהם היתר, כמו: ארוחות במסעדות יוקרה, משקאות חריפים, או טיולים לאתרי נופש וביילוי ברחבי העולם - הרי נקבע בנפשו שזהו העולם שצריך לחיות בו והוא באמת חי בו במלוא מובן המילה. ואז הוא גורם וגורר עצמו להמשיך לחיות ולרצות בתוקף עוד ועוד ממה שהעולם מציג למכירה או במתנה, או רק לטעימה לפחות.

(120) ראה בספרי הביאורים על התניא, לקוטי אמרים פרק ב'.

(121) תניא, לקוטי אמרים, פרק ב'.

(122) שבת, ק"ה, ע"ב.

(123) תורת מנחם-התוועדיות, כ"ה, 118 ואילך, ועוד.

(124) ראה תניא, לקוטי אמרים, פרק ל', ועוד.

(125) יבמות, כ', ע"א.

הוא מקבל מלמעלה השפעות, ואף השפעות רבות, אך הן נשארות בעולם שלהן - ואינן מגיעות ומדברות אליו, כי אין לו חיבור אליהם. הוא מחובר לערוץ אחר, ולא סתם אחר, אלא הפכי ממש, כגון: מניות, רכב יוקרתי, גלישה באינטרנט, ריהוט וביגוד ממותגים, ומי יודע מה עוד...

החסיד ר' שלמה חיים קסלמן ע"ה היה מתאר בהתוועדויות, שישנה חיה מסוימת שחיה בבוץ ורפש, ועד שהוא מגיע לה עד לאף, ועדיין היא אינה רגועה, כי חפצה הוא שזה יעבור לה עד מעל לראש. והיא אינה חשה באיזשהו גועל מזה - כי זה העולם שלה. כך נראה אדם השקוע כל כולו בעולם של הנפש הבהמית, וככל שהוא שקוע יותר הוא תאב להמשיך בכך ולהתחפר בבוץ עוד ועוד. ואין הוא מוציא את קצה חוטמו מן הרפש כדי לראות שיש עולם אחר, נעלה ומרומם יותר.

תורת החסידות התגלתה בעולם כדי לרומם את האדם מעל העולם הבהמי. אמנם היו תקופות בעבר שבהם הצליחו

גדולי ישראל להתעלות מעל העולם על ידי לימוד תורה, כי התורה הייתה עולם רוחני - בעיני הלומדים אותה. אך כשהגיע זמן של שפל רוחני, שבו לא הצליחו לראות בתורה את העולם האמיתי, אלא התייחסו אל התורה כאל רעיונות והמצאות שכליות ונפלאות, הרי הורידו אף את התורה עצמה והפכו אותה לחלק מענייני העולם הגשמי¹²⁶, כמבואר בנגלה¹²⁷ ובחסידות¹²⁸ אודות לימוד התורה ללא חיבור לנותן התורה.

לימוד כזה משאיר את האדם ברמה הגשמית שבה היה בנקודת הפתיחה, ורק מוסיף לו חריפות שכלית המסייעת להסתדר בחיים. באופן זה אין התורה מביאה את התועלת הרצויה - שהיא לקשר את ישראל לקדוש ברוך הוא, ואין היא מסייעת לחיות בעולם הגשמי בצורה מרוממת ונעלית.

(126) הקדמה לקונטרס עץ החיים.

(127) נדרים, פא, א. ב"ח על שו"ע או"ח, הלכות ברכות התורה, סימן מ"ז.

(128) עיין לקוטי שיחות, חלק א', עמ' 9. ועוד.

ממה מפחד החסיד?

בעת הוויכוח¹²⁹ עם גדולים ורבים מה'מתנגדים', אמר אדמו"ר הזקן "טעמו וראו כי טוב ה'"¹³⁰ ותרגם זאת באידיש ובמנגינה הידועה: "תטעמו ותראו - שה' הוא טוב"! וזה עורר ומשך אליו רבים וטובים, כי הבינו שיש דרך להרגיש כאן בעולם הזה את הטוב האלוקי.

משאת נפשו של חסיד היא להרגיש ולטעום מן העולם האמיתי כבר עתה - בעולם הזה. יש סיפורים שונים על אנשים שהתקרבו לחסידות חב"ד מכיוון שראו שאין צורך להמתין לחיים האמיתיים בעולם שלאחר המוות - אלא אף כשנמצאים בעולם הזה, אפשר להרגיש את ה'טוב טעם' של האלוקות.

הנהגתו של חסיד היא להתרחק מכל דבר שיכול לגרום לו שענייני העולם יהיו חלילה "קרוב אליך", לכן הוא משתדל להתרחק מכל דבר המביא לדעת ולהרגשה נוספת בענייני העולם, זאת משום שהעמקת הידיעה וההרגשה בענייני העולם - משקיעה את האדם בגלות רוחנית.

כפי שמבואר בתורת החסידות¹³¹ על משמעותה של גלות מצרים (וממנה למדים לכל הגלויות), שבה נאמר "לא ידעתי את הו'"¹³²: במקום שהדעת וההרגשה יהיו מלאות ב'הוי', בעניינים רוחניים, הדעת נמצאת בגלות. משום כך, חסיד אינו 'מהדר' בענייני הגלות... ומספיק לו מה שהוא מוכרח לעסוק בענייני העולם, וגם אותם עושה הוא בלי לב, בלא אכפתיות מיוחדת.

כמו שהתבטא אחד החסידים אודות מאמר חז"ל - "שלשה מרחיבין דעתו של אדם אלו הן: דירה נאה ואישה נאה וכלים נאים"¹³³, באומרו - מזה אני מפחד, ששלושת הדברים הללו יגרמו לי לחיבור חזק - דעת - לענייני העולם¹³⁴...

129) לקוטי שיחות, חלק י"א, עמ' 330.

130) תהילים, ל"ד, ט'.

131) תורה אור, הוספות, תצוה, ק"י, ד.

132) שמות, ה', ב'.

133) ברכות, נ"ז, ע"ב.

134) יש להעיר מפרוש הרבי, ש"אישה נאה" הכוונה היא לנשמה נאה - שמכינה דירה לו יתברך, ומרחיבה על ידי כך את דעת העליון (ראה לקוטי שיחות, חלק י"ט, עמ' 80 ואילך), וכן "דירה נאה" שענינה לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, על ידי "כלים נאים", היינו שגם הפעולות הגשמיות נעשות מתוך כוונה אלוקית ובחיות נשמתית (ראה התוועדויות תשנ"ב, חלק ב', עמ' 263 ואילך).

למונע את ההתנתקות!

עד כאן הורחב הסיכון שבשקיעה בתוך תאוות ההיתר שבעולם. כל שכן שיש להיזהר ולהתרחק מתאוות איסור! כאשר האדם קשור לעניין של איסור, של חטאים ועוונות חלילה, הוא גורם לניתוק בינו ובין הקדוש ברוך הוא. כפי שמבואר בחסידות¹³⁵ דרגתו של 'ירא חטא' - שחושש מעצם החטא, מהחומה שהוא מעמיד בינו ובין ה'. כנאמר "עוונותיכם מבדילים"¹³⁶ - הבדלה זו פירושה, התנתקות מלחיות ולחוש את העולם הנאור והאמיתי, ככתוב "עיניים להם ולא יראו"¹³⁷.

עובי המחיצה המבדיל בין האדם לקדוש ברוך הוא מושפע מחומרתו של מעשה האיסור, וניכר לפי העונש המוטל על כך (כי העונש מהווה טיפול וריפוי, ומביא לחיבור הנתק). ואם המעשה האסור

ר' מענדל, שהרגיש שקיצו קרב, חשב לקחת מהם דג ולאכול - על מנת להחיות את נפשו, כי הרי על פי השולחן ערוך הרי זה בוודאי מותר, ואף בתניא נאמר שזה נעשה כהיתר גמור - אם אוכל בגלל פיקוח נפש. אך באותו רגע הוא אמר לעצמו: הרי בסופו של דבר אצא מכאן, ואהיה אצל הרבי, והרבי יראה על פני את מה שאכלתי... ולא אכל!

נעשה חלילה בחשק רב ועם הכנה מרובה - הרי ברור שהמחיצה עבה יותר, ה' ירחם.

זו היא משמעות הכינוי "חסיד", כלשון חז"ל: "איזהו חסיד המתחסד עם קונו"¹³⁸ שפירושו על פי דרך החסידות הוא: גם כשהוא לבד עם קונו הוא נזהר ממה שצריך להיזהר. המונע אותו מלחטוא אינו החשש מפני 'מה יאמרו הבריות' וכדומה, אלא הוא חושש מן ההשפעה של החטא על הקשר בינו ובין אלוקיו.

החסיד אינו שומע ואינו מקבל את תירוציה של הנפש הבהמית, כי גם אם יש תירוץ למעשיו, הרי למעשה נוצרת מחיצה בינו לבין אלוקיו. הוא נתלש מהחיים האמיתיים, על דרך פרי שתלשו אותו מהענף לפני שסיים גדילתו, ואין זה משנה האם זה היה בכוונה, במזיד או באונס - התוצאה היא שהפרי נתלש.

(135) לקוטי תורה, פ"ב, ע"א, ועוד.

(136) ישעיהו, נ"ט, ב'.

(137) תהילים, קל"ה, ט"ז.

(138) תקוני הזוהר, בהקדמה (א, סע"ב).

מסופר על המשפיע ר' מענדל פוטרפס ע"ה, שבהיותו בגלותו בסיביר ארע פעם שכמה ימים לא בא אוכל אל פיו כי לא היה שם כל מאכל כשר. באחד הימים, כשהלך עם שאר האסירים לעבודה, והרגיש שכוחותיו הולכים אוזלים, ראה נהר שיש בו דגים - אך אינם כשרים, וכמובן שהאסירים לקחו דגים, טיגנו ואכלו. ר' מענדל, שהרגיש שקיצו קרב, חשב לקחת מהם דג ולאכול - על מנת להחיות את נפשו, כי הרי על פי השולחן ערוך הרי זה בוודאי מותר, ואף בתניא נאמר שזה נעשה כהיתר גמור - אם אוכל בגלל פיקוח נפש. אך באותו רגע הוא אמר לעצמו: הרי בסופו של דבר אצא מכאן, ואהיה אצל הרבי, והרבי יראה על פני את מה שאכלתי... ולא אכל! ולאחר זמן הזדמן לו דבר מאכל כשר והחיה את נפשו...

קירבת אלוקים מושלמת

ההולך לפי הדרכתה של תורת החסידות זוכה להתרומם ולהתקרב אל אלוקיו. הוכחה להצלחה זו ניתן למצוא במסופר¹³⁹ על שני מחברי ספרים שהביאו את חיבוריהם לרבי הצמח צדק. אחד היה חסיד - ר' אליהו יוסף מדריבין - שחיבר ספר העוסק בשאלה: האם מותר למסור נפש גם על כל שאר מצוות התורה? והשני, אשר לא זכה לטעום את טעמה של תורת החסידות חיבר ספר ובו הוא דן בשאלה: האם יוצאים ידי חובת מצוות פריה ורביה על ידי ממזר?... ואמר עליהם הצמח צדק: "ראו מה בין בני לבן חמי"¹⁴⁰... על מה זה דן - מה מציק לו ומטריד את מנוחתו ועל מה השני דן... באיזה עולם משתעשע כל אחד מהם? אף שהכל תורה וללמוד אני צריך...

זה מה שמחולל אדמו"ר הזקן בשישה עשר הפרקים הראשונים של התניא: הוא מתאר את שני העולמות כדי שהאדם ידע ממה לברוח ולאן לשאוף. ואז, כשהוא נמצא בעולמה של הנפש האלוקית, או לפחות כשאינו שקוע בעולמה של הנפש הבהמית, שייך לומר לו "כי קרוב אליך הדבר מאוד". אז הוא גם מבין שאין הכוונה לומר שאינו זקוק לעבודה וטרח, אלא שהדבר בהישג ידו ועל כן דורשת התורה את העבודה הזו ממנו.

אלא שכל עוד אנו בגלות, ההתעלות מן העולם הבהמי אל העולם האלוקי אינה סופית, והעולם מנסה שוב ושוב למשוך את האדם ולהורידו אליו. היכולת להביט על העולם הבהמי מלמעלה למטה תהיה מושלמת רק בעת הגאולה. על כן חסיד

139) הובא ברשימת דברים, (הוצאה חדשה) עמ' 251.

140) ברכות, ז', ע"ב.

אינו מתייחס לשמירת התורה והמצוות ולצפייה לגאולה - כאל שני דברים מקבילים, אלא הוא חדור בהרגשה שהם היינו הך, ואי אפשר זה בלא זה.

חסיד מצפה מתי יתגלה ויראה הרבי מה"מ, כי הוא יודע שרק אז יוכל לחיות את החיים האמיתיים. הרבי מה"מ מדגיש בלי הרף שההימצאות של יהודי בגלות איננה המצב האמיתי, ולהיפך - זהו חלום¹⁴¹. כי יהודי בעצם מהותו אינו שייך לכל עניין של גלות - שתוכנה הוא שלא חיים את ה"אלף" - של אלופו של עולם.

לכן הרבי - המרומם את עם ישראל טפח מעל הקרקע, ומסייע לנו לחוש "כי קרוב אליך הדבר מאוד", וגורם לנו לראות ולהרגיש אלוקות כבר בזמן הגלות - הינו מלך המשיח, ובהתגלותו נראה את ה"אלף" של האלוקות שחדרה בתוך העולם, ונזכה לחוות את המצב הטבעי של עם ישראל - הקרוב אל השמים, וסמוך אצל שולחן אביו שבשמים.

(141) התוועדות תשנ"א, חלק ב', עמ' 139, ועוד.